

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет
Кафедра спеціальної освіти

**РІВЕНЬ СФОРМОВАНOSTІ УВАГИ ТА УВАЖНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”

Виконала: здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти другого року навчання
11–213 м групи
Спеціальності: 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми: Спеціальна освіта
Федченко Тетяна Леонідівна
Керівник: д. псих.н., професорка Яковлева С.Д.
Рецензент: доц. Казаннікова О.В.

Херсон 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ..	6
1.1 Роль уваги у навчальній діяльності молодших школярів із порушеним інтелектом.....	6
1.2 Фізіологічні та психологічні аспекти розвитку уваги та уважності дітей із ЗПР.....	9
1.3 Проблема сформованості уваги та уважності учнів в навчальному процесі та її динаміка.....	15
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ УВАГИ ТА УВАЖНОСТІ.....	21
2.1 Визначення корекційної роботи та засоби її реалізації.....	21
2.2 Методики вивчення психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку.....	24
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ УВАГИ ТА УВАЖНОСТІ ПРИ ВИКОРИСТАННІ РІЗНИХ МЕТОДИК	28
3.1 Характеристика вибірки та аналіз результатів дослідження.....	28
3.2 Результати описаних методик та їх ефективність в результаті проведеного експерименту.....	36
3.3. Рекомендації батькам щодо розвитку уваги дітей молодшого шкільного віку з затримкою психічного розвитку.....	37
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	47
Додаток А. Методика «Коректурна проба»	47
Додаток Б. Методика «Запам'ятай та розстав крапки»	48
Додаток В. Методика «Четвертий зайвий».....	49
Додаток Г. Кодекс академічної доброчесності.....	52

ВСТУП

Актуальність дослідження. В наш час велика увага спрямовується на психічне здоров'я дітей. Зростають нервово-психічні та соматичні захворювання, різних функціональні розлади впливають на успішність дітей, насамперед на початкових етапах навчання. Однією з найбільш важливих та актуальних проблем у спеціальній педагогіці та психології є проблема вивчення особливостей розвитку вищих психічних функцій дітей із вадами розумового розвитку, особливо детально звертається увага на школярів з затримкою психічного розвитку, адже таких дітей чимало в останній час.

Зумовлюється затримка психічного розвитку, біологічними, соціально-психологічними, екологічними іншими факторами, та їх поєднанням в комплексі, що є складнішим. Саме ці фактори викликають зацікавленість даною темою.

Спеціалісти різного профілю проводили дослідження шкільної неуспішності учнів, а саме : психологи (З. Калмикова, І. Коробейніков, Н. Менчинська, Н. Мурачковський, та ін.); педагоги (Ю. Бабанський, Л. Занков); фізіологи, дефектологи, клініцисти (К. Лебединська, Н. Нікашина та ін.). Зросла необхідність розробки питань навчання і розвитку молодших школярів із ЗПР в порівнянні з дітьми, що нормально розвиваються.

Нові шкільні програми ще більш ускладнили неуспішність школярів. Діти із затримкою психічного розвитку мають слабку нервову систему, увага в них нестійка та поверхнева. Базовою причиною такого називають розлади діяльності ЦНС, що може бути викликано генетично, або з чинниками несприятливого навколишнього середовища .

У проявах цього синдрому у дітей поєднуються: ослаблення спрямованої уваги, зниження концентрації й зосередженості,

підвищення нестійкості уваги з вираженими змінами поведінки, руховою загальмованістю, нескоординованість процесів збудження і гальмування. З увагою та уважністю пов'язані пізнавальні процеси, процеси сприйняття навколишнього середовища, увага є частиною всіх вищих психічних функцій. Для пам'яті увага виступає як фактор утримання інформації, для мислення як фактор правильного розуміння і рішення завдань. В системі міжлюдських відносин увага сприяє кращому взаєморозумінню, адаптації людей один до одного.

Актуальність зазначеної проблеми зумовила вибір теми кваліфікаційної роботи: «Рівень сформованості уваги та уважності учнів початкових класів спеціального закладу середньої освіти для дітей з порушенням розумового розвитку».

Мета дослідження: визначити рівень сформованості уваги та уважності учнів початкових класів з порушенням розумового розвитку, за допомогою результатів діагностичного дослідження.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

1. Визначити поняття «порушення інтелекту та затримка психічного розвитку» та дати чіткий розподіл поняттям увага та уважність;
2. Розглянути увагу як психологічний процес у дітей та труднощі її формування;
3. Охарактеризувати використані методики та їх ефективність;
4. Проаналізувати результати діагностичного дослідження.

Об'єкт дослідження: розвиток сформованості уваги та уважності учнів початкових класів з порушенням розумового розвитку.

Предмет дослідження : Рівень сформованості уваги та уважності учнів початкових класів спеціального закладу середньої освіти для дітей з порушенням розумового розвитку .

Практичне значення роботи: Апробовані методики можна використовувати при діагностиці пізнавальних процесів молодших школярів із порушеним інтелектом, як психологом так і дефектологом. Вони дозволяють оцінити індивідуальну структуру дефекту кожного учня з метою диференціації та індивідуалізації корекційно-педагогічного впливу.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі *методи дослідження*, як аналіз літературних джерел, спостереження, бесіда, експериментально- психологічні методики, аналіз результатів дослідження.

Структура випускної роботи: складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, списку використаних джерел та додатків (46 найменувань). Основний текст дослідження викладено на 49 сторінок.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Роль уваги у навчальній діяльності молодших школярів із порушеним інтелектом

Проблеми сьогодення пов'язані з розвитком уваги у школярів, викликають занепокоєння у педагогів, батьків, та психологів які працюють з дітьми. Частіше за все дорослі скаржаться на неуважність дітей, їх невміння зосередитись, втримувати довго увагу при вирішенні навчальних завдань. З кожним роком збільшується кількість дітей дошкільного та молодшого шкільного віку із розсіяною увагою, синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю.

В організації психічної діяльності, в першу чергу пізнавальної, увага служить як організований та цілеспрямований процес відбору інформації із середовища, її сприйняття та обробку. Сприймання, деталізація, точність, вибірковість пам'яті, продуктивність та спрямованість мислення та уяви тісно визначаються та залежать від уваги та уважності [9, с. 181].

Увага – це необхідна складова в навчальній діяльності учня, вона допомагає в зосередженні свідомості на певному об'єкті, і це є однією з головних умов та ланкою у навчальній діяльності дитини. Увага забезпечує чіткість та аналіз певної ситуації, її розумінні та вирішенні. Увагою забезпечується швидкість оперування матеріалом, що сприяє активізації мисленнєвої діяльності, що уможлиблює запам'ятання та розумінню якомога більше навчального матеріалу. Початковою умовою формування складових психіки є розвиток уваги, це ефективно відбувається в педагогічному процесі, зокрема в процесі навчання, який спрямований на засвоєння умінь, навичок та знань. Л. Виготський

доводив, що саме навчання «веде за собою розвиток», та воно ж є процесом засвоєння суспільного досвіду людства являється умовою розвитку дитини, формує вищі психічні функції. Успішність засвоєння знань ,є активність уваги, вона веде до організації психічної діяльності школяра та обумовлюється спрямованістю і зосередженню на певному об'єкті. Важливим для засвоєння навчального матеріалу є як окремі властивості уваги, так і їхня сукупність. Організація та розвиток властивостей уваги є факторами, які визначають успішність навчання, особливо в молодшому шкільному віці [32, с.480].

Вчені вивчаючи увагу, зазначають що, вона складається із системи її основних властивостей, які можна визначити як здібності. Керуючись цими визначеннями, здібності можна розглядати у якості «показника розвитку уваги школярів». Здібності складають первинні властивості уваги, такі як: стійкість, обсяг, розподіл, вибірковість та концентрацію, а вторинні – переключення та коливання. Першочергова властивість уваги, це її стійкість. Стійкість можна розглядати як, часову характеристику, визначається вона тривалістю зосередженості на певному об'єкті або виді діяльності, результатом якої є висока продуктивність навчання(якщо брати навчальну діяльність), протягом тривалого часу [8, с. 48].

Від розвитку основних властивостей уваги у їх єдності залежить успішність засвоєння знань молодшими школярами, кожна властивість уваги має вагоме значення для успішного засвоєння знань та матеріалу, провідна властивість завжди пов'язана з іншими. Рівень сформованості уваги грає першочергову роль в процесі учіння школярів, від цього залежить їх успішність, важливий фактор це знання педагога про сутність їх розвитку. Спеціально організований навчальний процес, дає можливість керувати процесом навчання школярів [10, с. 68].

Якщо характеризувати умови для розвитку властивостей уваги, то можна вказати на те що, вона пов'язана з можливістю усвідомлення та

засвоєння відповідного матеріалу, зацікавленості змістом, мотивації, активності нервових процесів та ін.

Педагог у процесі навчальної діяльності може розвивати не лише психічні процеси, але ще й високий рівень успішності в навчанні дітей молодшого шкільного віку. Виходячи з цього всього можна зробити висновок, що увага – це форма психічної діяльності людини, яка виявляється в її спрямованості та зосередженості [35, с.18].

А. Люблінська, І. Страхов, М. Шардаков та ін., займались вивченням уваги молодших школярів, відзначають що, в 1-2 класі в дітей домінують мимовільна увага. Пояснюється це тим, що у школярів недостатність регулюючої функції другої сигнальної системи. Молодшого школяра вабить лиш вид предмета, його зовнішня сторона, а якщо заглибитись в його суть, то це дає труднощі в самоконтролі дитини та його діяльності. На початкових етапах навчання у першачків спостерігається нестійкість уваги, складнощі її концентрації та втримання, як результат цього швидке стомлювання та відволікання на інші більш цікаві йому предмети, що і являється причиною труднощів в навчанні [29, с. 27]. .

Аналізуючи дослідження вчених можна прийти до висновків, що стійкість уваги є не лише кількістю відволікання школярів, а й довжина пауз. Науковці зазначають, що з віком діти спроможні до довшого та більш тривалого зосередження на об'єкті чи певній діяльності, відволікання поступово стають коротшими. Як результат підвищується темп, якість роботи з завданням, кількість помилок зменшується, зростає позитивна динаміка. При правильному підході та розумінні дитина більше концентрує увагу та проявляє уважність до деталей.

Увагу зумовлюють не лише зовнішні подразники, а й здатність спрямовувати її на різні об'єкти. Цей компонент уваги називають *уважністю*. Уважність виступає важливою умовою логічного мислення, ходу думки та її результатів. Завдяки уважності діти можуть

зосереджуватись та не втрачати ходу думки, проявляти інтерес та зацікавленість. Педагог повинен прикладати максимум зусиль щоб зацікавити дитину з теми, допомогти йому зрозуміти про що йде мова, щоб отримати гарні результати [40, с. 13].

Домінуюча у дітей дошкільного віку є довільна увага. У її розвитку першочергову роль відіграє правильна організація діяльності школяра, чітка постановка завдання, способи виконання, правила поведінки та багато іншого. Довільна увага формується в різних видах діяльності, хоча провідною діяльністю виступає навчальна, поступово витісняючи ігрову, яка була домінантною в дошкільному віці дитини.

1.2. Фізіологічні та психологічні аспекти розвитку уваги та уважності дітей із ЗПР

Діти із затримкою психічного розвитку становлять найчисленнішу групу серед тих, які потребують спеціальної допомоги у процесі навчання та соціально-трудової адаптації. *Затримка психічного розвитку (ЗПР)* – це межовий стан між нормою та порушенням онтогенезу, йому властиві негрубі порушення інтелектуальної та емоційно - вольової сфери, які виявляються в знижені навчально-пізнавальної діяльності та соціальної адаптації. Це стан порушення темпу психічного розвитку, деякі психічні функції (увага, пам'ять, мислення, емоційно-вольова сфера) відстають від норми даного віку [3, с. 38].

Як діагноз ЗПР ставлять в дошкільному та молодшому шкільному віці. Причини виникнення затримки психічного розвитку:

Психологічні:

- раннє відлучення дитини від матері;
- дефіцит спілкування з однолітками та дорослими, недостатньо розвинута ігрова сфера та предметна діяльність;

- несприятливі умови виховання та відношення в сім'ї.

Фізіологічні:

- порушення конституційного розвитку дитини (гармонійний інфантилізм);
- соматогенно обумовлені фактори, що призводить до соматичної астенії і соматичної інфантилізації;
- церебрально-органічні фактори (різні варіанти патологій вагітності, недоношеності дитини, пологові та постнатальні черепно-мозкові травми, інтоксикації, резус-конфлікти тощо з розвитком клініки мінімальної мозкової дисфункції) [19, с. 50].

В 1980 році запропонували варіант класифікації ЗПР, на основі класифікації Певзнер, Власової та Лебединської, за основу взяли етіопатогенетичну систему, вона більш зрозуміла і зручна для практичного застосування.

IV основні типи ЗПР:

- конституціонального генезу;
- соматогенного генезу;
- психогенного генезу;
- церебрально-органічного генезу

Розглядаючи *ЗПР конституціонального генезу*, можна сказати що вона проявляється у вигляді інфантилізму(порушення темпу дозрівання мозкових структур, вони формуються пізніше), інфантилізм в свою чергу буває гармонійний або дисгармонійний.

Для гармонійного інфантилізму характерна затримка в рості, що властива дітям більш молодшого віку, переважання емоційно-вольової незрілості, над інтелектуальною й іншими сферами діяльності дитини.

За спостереженнями вчених, можна відмітити, що гармонійний інфантилізм часто зустрічається у близнюків, це може вказувати на зв'язок даної патології з розвитком багатоплідності.

В даній категорії дітей інтелектуальна недостатність має вторинний характер, є наслідком відставання в дозріванні компонентів особистості. Їх мислення має схожість з особливостями мислення дітей, що страждають розумовою відсталістю, наприклад:

- має перевагу конкретно-дійове і наочно-образне мислення над абстрактно-логічним (Л.Е. Виготський) [11, с. 89];
- присутність наслідувального виду діяльності в виконанні інтелектуальних завдань (Т.В. Єгорова, З.І. Калмикова);
- слабка логічна пам'ять, відсутність цілеспрямованості (Н.Г. Лутопян, Н.А. Менчинська, Н.Г. Піддубна).

В випадку з дисгармонійним інфантилізмом (органічним), який зумовлений органічним ураженням нервової системи. Клінічні прояви поєднуються з психоорганічним синдромом, і набувається «органічне забарвлення» що має вигляд:

- відсутності емоцій, жвавості, оптимізму;
- одноманітність ігрової діяльності, повсякденність, відсутність фантазії, творчості, уяви;
- байдужість до своїх дій, ігнорування допомоги дорослих [12, с. 208].

ЗПР соматогенного генезу обумовлений розвитком стійкої соматичної астенії та інфантилізації. Її прояви це фізична і психічна астенія (дратівливість, стомлюваність, плаксивість, боязливість, сором'язливість, погіршення сну та ін.). Умови гіперопіки у таких дітей призводить до штучно-соматичної інфантилізації, що посилює явище астенії. Через гіперопіку діти мало спілкуються з однолітками, мало розмовляють, батьки їм забороняють тримаючи їх в замкнутих умовах, що в результаті призводить до не сформованості міжособистісних зав'язків.

При варіанті *ЗПР психогенного генезу* спостерігається розвиток особистості з невротичним типом, з поступовим переходом у психогенну інфантилізацію.

У цьому випадку у дитини з затримкою психічного розвитку рано виникає і довго триває психотравмуючий чинник, в результаті призводить до стійких порушень у нервово-психічній сфері дитини, виникає стан психічної нестійкості (імпульсивність, егоцентричність, безвідповідальність, агресивність, жорстокість, виснажливність) [12, с. 208].

Формується аномалії розвитку особистості. Дуже помітно та гостро проявляється в молодшому шкільному віці, коли з'являються нові вимоги. Інтелектуальні прояви характеризуються уповільненим темпом виконання завдання, низькою продуктивністю, порушенням когнітивної сфери.

Частіше за інші зустрічається *ЗПР церебрально-органічного генезу*, для цього типу є характерним стійкість та вираженість в порушеннях емоційно-вольової та пізнавальної діяльності. В цьому варіанті *ЗПР* його клініка приблизно ідентична гармонійному і дисгармонійному інфантилізму. Існує два варіанти поділу цього типу *ЗПР*. Перший - домінують явища органічного інфантилізму. Другий – органічний інфантилізм доповнюється низкою неврологічних симптомів, що вказується на пошкодження мозку [5, с. 136].

Характеризуються такі діти імпульсивністю поведінки, ейфоричним фоном настрою, емоційно-вольовою незрілістю. Виникнення такого виду може в наслідок токсикозу при вагітності, травми, резус-конфлікт, інфекційні захворювання.

В таких дітей спостерігається розгальмованість процесів нервової системи, надмірна рухливість, доволі часте переключення уваги з одного виду діяльності на інший. Такі діти перебувають у постійному русі. В них відсутня дисципліна, вони не слухають дорослих.

А може бути і навпаки, учні повільні, загальмовані, не розуміють пояснення та демонстрацію. Дуже важливі є корекційні заняття, де діти можуть почуватися вільно та виражати свої емоції. У школярів низька цілеспрямованість до навчання, їм важко зосереджено працювати [34, с. 420].

У більшості частини дітей головною причиною неуспішного навчання є неспроможність цілеспрямовано працювати. У таких дітей, зазвичай, дуже нестійка увага та низька працездатність. Одні діти справляють враження дуже активних, непосидючих, у яких енергія так і вирує. Насправді ж вони просто перезбудженні, їхня активність - це псевдоактивність. Якщо розглядати зі сторони анатомо-фізіологічного процесу, то в корі великих півкуль проходять 2 процеси: збудження і гальмування. Коли людина зосереджена та уважна на об'єкті, це означає, що у неї в корі мозку виник осередок збудження. Решта ж ділянок мозку в цей час перебуває в стані гальмування. Проходить це за законом індукції нервових процесів. Дитина зосереджена та уважна на чомусь одному, не помічає нічого іншого. Збудження в корі півкуль не закріплюються в одному пункті, а постійно переміщується [4, с. 464].

Увага - це процес свідомого і несвідомого відбору однієї інформації, що надходить через органи почуттів, і ігнорування іншої. Увага активізує зосередженість і вибірковість пізнавальної діяльності. Увага є однією з важливих передумов всіх видів діяльності, в першу чергу пізнавальною. Увага знаходить собі вираження у відношенні людини до об'єкта. Уважність виступає як властивість, завдяки якій вона володіє увагою, допомагає своєчасно зосереджуватись та керує нею. Недостатність уважності, можна побачити в розсіяності та відволіканні, нездатності спрямовувати й підтримувати свою увагу у процесі діяльності внутрішніми засобами [14, с. 56].

Фізіологічно увага розвивається в дітей поступово. Особливо активно вона формується в дошкільному та шкільному віці. Детально опишемо цей процес:

1. Перші тижні - місяці життя. Поява орієнтовного рефлексу – здатність зосереджуватись на короткий час . Природна ознака мимовільної уваги дитини.

2. Виникнення орієнтовно- дослідницької уваги відбувається під кінець першого року життя. Слугує засобом майбутньої довільної уваги.

3. Зачатки довільної уваги виявляються під час другого року життя. Завдяки мовним інструкціям батьків, напрямом погляду дітей на них.

4. На другому – третьому році життя добре розвинені функції довільної уваги.

5. Розподіл уваги виявляється в 4-5 років коли дитина може на короткий час зосереджувати увагу на двоє діях одночасно. Наприклад, дитина може одночасно щось показувати і розповідати. Він здатний слухати дорослого, чи розповідь казки, музику не відволікаючись від справи [17, с. 160].

З віком увага дитини набуває характерні особливості дорослої людини: у неї з'являється опосередкованість. До 5 років вона зазвичай зовнішня.

Провідними засобами організації уваги являються вказівні жести та мова дорослих, зазвичай батьків. Прикладом може слугувати, те як мати називає предмет або вказує на нього, і в результаті дитина виділяє цей предмет серед інших і зосереджується на ньому. Управління увагою та опосередкування до 7 років поступово ставатимуть внутрішніми.

Нарешті, до 10 - 12 років, коли відбувається значний стрибок у розумовому розвитку дитини, складаються абстрактне мислення і логічна пам'ять, знову змінюються і показники властивостей уваги. Зростають його обсяг і концентрація, воно робиться більш стійким. Ці

зміни обумовлені вже не стільки дозріванням мозку, скільки завершенням становлення всієї системи вищих психічних функцій дитини, їх взаємопроникненням і злагодженої спільною роботою

Як висновок можна зазначити, що розвиток уваги та уважності йде у напрямку від більш простої - мимовільної, до більш складної - довільної уваги [17, с. 168].

Виникнення довільної уваги, керується тим, що оточуючі дитину дорослі починають за допомогою ряду стимулів та засобів стимулювати його увагу, керувати, оволодівати нею. Так, дорослий вчить дитину тим засобам, за допомогою яких він буде згодом сам керувати своєю увагою. За допомогою дорослого дитина засвоює ряд штучних символів, засобів, жестів, за допомогою яких він далі направляє свою власну поведінку і увагу [18, с. 126].

Довільна увага дитини з віком стає кращою, проте розвиток мимовільної (зовні опосередкованого) навпаки, йде набагато швидше. В шкільному віці є переломний момент який тісно пов'язаний з увагою, дитини сама вчиться нею керувати, застосовувати її. Відмінності в характеристиках довільного і мимовільного уваги посилюються від дошкільного віку і досягають максимуму в шкільному віці, а потім знову виявляють тенденцію до зрівнювання.

Як писав Л.С. Виготський, дитиною з перших днів життя керує подвійний ряд стимулів, викликаючи увагу. Перший – це навколишнє оточення, яскраві предмети, які приваблюють дитину, зацікавлюють її. Другий ряд – це дорослі, а точніше їх мова, слова в ролі стимулів – вказівок, направляючи мимовільну увагу дитини. З народження, розвиток уваги залежить від стимулів-вказівок, який показує та пропонує дорослий [27, с. 391].

1.3. Проблема сформованості уваги та уважності учнів в навчальному процесі та її динаміка

У педагогічному процесі розвиток уваги та уважності відбувається найефективніше, процес навчання спрямований на засвоєння учнями знань, умінь, навичок. В дітей з затримкою психічного розвитку домінантною є мимовільна увага, яка супроводжується відволіканням, пасивністю, невмінням зосереджуватись, керувати діяльністю. Такі недоліки призводять до більш тривалого включення в урок, незацікавленості матеріалом, недисциплінованість на уроці, обходження та невміння долати труднощі. Не сформованість уваги позначається на когнітивній сфері, страждають всі психічні процеси, загальна та дрібна моторика, що в свою чергу впливає на успішність дітей загалом. Успішність навчання залежить від розподілу, концентрації, об'єму, довільності та стійкості уваги [2, с. 42].

Увага має свої властивості, їх п'ять і вони основні які допомагають людині в сприйманні зовнішнього світу це:

- стійкість;
- зосередженість;
- переключення;
- розподіл;
- обсяг.

• Стійкість – це здатність протягом тривалого часу зберігати увагу на певному об'єкті, діяльності, предметі уваги, та при цьому не відволікатись на інше.

• Зосередженість – проявляється у концентрації уваги на певних об'єктах, та відволікання від інших. Дитина може зосередити увагу на цікавій грі в машинки або ляльки, та не помічати що роблять однолітки та дорослі навкруги.

- Переключення – характеризується вмінням уваги переключитися з одного виду діяльності на інший, так само з об'єктами. Виявляється у швидкості з якою людина переключає свою увагу, таке переключення може бути як довільним так і мимовільним. Довільне переключення може відбутися свідомо, з прикладанням зусиль волі зосередитись на якійсь дії чи об'єкті який його може не приваблювати. Мимовільне навпаки, відбувається просто, якщо людину щось випадково зацікавило. З переключення уваги пов'язані два процеси: включення і відволікання уваги.

- Розподіл уваги – його завдання у здатності розосередити увагу в просторі, одночасно або паралельно виконувати декілька видів діяльності. Залежить ця властивість від стану людини. Коли вона втомлена то не може виконувати складні види діяльності, розподіл дій звужується.

- Обсяг уваги - це особлива властивість, що визначає кількість інформації, яка може одночасно зберігатися у колі підвищеної уваги дитини. Залежить вона індивідуально від кожної людини, з віком обсяг уваги збільшується, якщо його тренувати [22, с.132].

Загальні недоліки інтелектуальної діяльності дітей із затримкою психічного розвитку:

1. Не сформованість пошукової та пізнавальної мотивації. Школярі уникають будь-яких інтелектуальних зусиль. Вони відмовляються долати труднощі, виконувати завдання, намагаються облегшити його виконання, спростити його. Виконання завдання відбувається не повністю, або й взагалі не відбувається. Їм не цікаво як закінчиться завдання і які будуть результати. В школі діти швидко втрачають інтерес до нових предметів.

2. Діти із ЗПР прагнуть швидше закінчити роботу, а якість виконання завдання їх не цікавить. Вони не аналізують, не розуміють важливість завдання та виконуваного етапу, що в результаті дає

низький результат та безліч помилок. Потрібно орієнтуватись не на те як дитина швидко виконала завдання, а на якість виконання, правильність, вчити її думати та аналізувати власні дії [1, с. 181].

3. Неусвідомлений стиль роботи, тобто діти поспішають, діють навмання, невміння долати труднощі. Вирішення завдання на інтуїтивному рівні, діє правильно, а от пояснити та обґрунтувати свої дії не може.

4. Стереотипність мислення, його шаблонність.

Ця категорія дітей відрізняється емоційною нестійкістю. Тобто дітям важко пристосуватись до нових умов, нового колективу, вони все емоційно сприймають та довго звикають, швидко втомлюються.

Присутній низький рівень розвитку сприймання в порівнянні з їхніми однолітками, що нормально розвиваються. Діти довше сприймають та оброблюють інформацію; притаманна фрагментарність знань, про навколишнє середовище; труднощі при розрізненні ознак предметів, сприйманні кольорів та форм [24, с. 5].

Знижена здатність до розподілу та концентрації уваги, не можуть зосереджуватись коли присутній мовний подразник, їх це бентежить.

У дітей спостерігається сповільненість розвитку стійкості уваги. Їм важко довго втримувати свою увагу. Спостерігаються відсутність аналізу при виконанні завдань, особливо коли потрібно виконати його швидко. Складні умови виконання завдання призводять до того, що воно виконується повільно, але результат не покращується. Педагогам слід звернути увагу на цю особливість, та не підганяти дитину, можливо створити більш цікаві умови або урізноманітнити способи його виконання. Тобто не забувати про індивідуальний підхід до кожного [24, с. 5].

Потрібно звернути увагу на особливості пам'яті таких дітей, вона теж тісно пов'язана з увагою та уважністю. Виявляється зниження продуктивності запам'ятовування і його нестійкість; В учнів переважає

зорова пам'ять, над словесною, тобто вони краще сприймають сенсорну інформацію, їм краще побачити та запам'ятати побачене, створити такий собі образ в голові, щоб наступного разу зуміти його відтворити; притаманне заучування інформації без розуміння змісту, відсутність самоконтролю; неорганізованість під час роботи; слабка пізнавальна активність, складнощі в вербальному відтворенні; невикористання прийомів запам'ятовування; недостатній об'єм і точність запам'ятовування; механічне запам'ятовування, а не словесно-логічне. Багато факторів грають свою роль, навіть погодні умови можуть впливати на самопочуття та результат дитини, адже такі діти дуже метеозалежні [21, с.55].

Причинами низької сформованості уваги та уважності можуть бути коливання психічної активності, швидкість її виснаження. Вона може спостерігатись не тільки в кінці дня, а й в першій половині, на першому уроці, в результаті напруження. Коливання та падіння тону психічної активності спостерігається у школярів зі слабкою нервовою системою, такі проблеми виникають у дітей доволі часто [23, с. 167].

Для школярів характерна знижена здатність до розподілу уваги, коли вони виконують декілька завдань одночасно. При переключенні уваги діти проявляють значні труднощі що пов'язані з процесом збудження та гальмування в корі головного мозку. Саме тому учні швидко стомлюються в навчальній діяльності та відмовляються працювати далі. Їм складно утримувати інформацію, виконувати мовну інструкцію, вони починають панікувати та нервувати, що призводить до розладу дисципліни та нервових процесів. Саме тому їхній розвиток уваги та уважності є дуже низьким. Важливу роль грає правильний підхід до дітей педагогом та доцільно підібраний матеріал, завдання, наочність, тема, моральне налаштування та атмосфера в колективі. Низький рівень довільної уваги в навчальному процесі визначається

також відсутністю цільової спрямованості, що означає прагнення обійти труднощі та перешкоди, не вирішуючи їх [6, с. 122].

Орієнтовний підхід передбачає зосередженість навчально виховного процесу на мету, суб'єкт, і результат що визначається унікальністю кожного учня. Застосування різноманітних моделей організації та співпраці дітей, спрямовані на розвиток пізнавальних процесів, належне місце серед яких посідає увага, є базовим для особистісного розвитку школяра. Найефективніше процес навчальної діяльності відбувається за умови спеціальної побудови зовнішньої діяльності. Діяльність залежить від певних вікових періодів розвитку людини у формі її видів: ігрової, навчальної та трудової [7, с. 17].

Провідним видом дошкільника є гра, школяра – навчання, та праця в подальшому, є тією визначальною яка впливає на психічний розвиток особи. Від провідного виду діяльності залежить те, що вона відіграє важливу роль в змінах психіки людини, формування психічних процесів, перехід до вищої форми розвитку. Саме така діяльність навколишньої дійсності впливає на дитину, включає доцільний педагогічний вплив з метою її розвитку. Сформованість та формування уваги та уважності в учнів має здійснюватися в контексті їхнього особистісного зростання. Так, розвиток уваги супроводжується наступними особистіснo-вольовими якостями: самостійність, дисциплінованість, цілеспрямованістю, наполегливістю тощо. Зазначається, що притаманні учням із затримкою психічного розвитку порушення довільної уваги перешкоджають формуванню цілеспрямованої поведінки, діяльності, цим самим знижуючи рівень працездатності [13, с.351].

Розвиток уваги тісно пов'язаний з вихованням і формуванням індивідуальної особистості та її якостей. Самосвідомість, цілеспрямованість, терпіння, самоконтроль, наполегливість – всі ці особистісні характеристики формуються в тісному зв'язку з увагою. При організації спеціальних умов, існує потенціал вірогідності збільшення

об'єму пам'яті, що призведе до покращення та успішності результатів. Організувати такі умови можна завдяки виконанню деяких засобів при роботі з ними, а саме:

- Показ візуальної картинки зі словесним супроводом;
- Активізація раніше набутих знань та їх закріплення;
- Коментарі педагога щодо матеріалу;
- Практичне застосування в житті набутих знань, тим самим закріплення та усвідомлення їх в діяльності [15, с. 40];

Порушення розвитку психічних властивостей, особливо уваги, призводить до труднощів в процесі навчання молодших школярів. Є обов'язковою необхідність проведення систематичної, цілеспрямованої корекційної роботи з становленням уваги та її властивостей, також розвиток її під час навчання, що сприятиме позитивній динаміці її розвитку. Вчителю звертати увагу та враховувати особливості дефекту, застосовувати правильно підібрані методи та методики, вміло оперувати завданнями та знаходити контакт з дітьми [20, с. 18].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ

СФОРМОВАНOSTІ УВАГИ ТА УВАЖНОСТІ

2.1. Визначення корекційної роботи та засоби її реалізації

Визначення корекційної роботи можна тлумачити як, діяльність спрямовану на поліпшення процесів розвитку, соціалізації її, послаблення психофізичних вад в процесі навчально-виховної роботи для розвитку їхньої особистості покращення психофізичного стану та підготовка до самостійного життя в майбутньому. Принципи корекційної роботи базуються на корекційно-розвиваючій спрямованості, системному підході до корекції, зв'язок корекційної роботи з життям, отримання прогресу та позитивного результату [25, с. 153].

При визначенні методів та корекційної роботи слід враховувати те, що вони мають бути корекційно-розвиваючими. Методи повинні бути доступними, проте забезпечувати достатній рівень труднощів, з метою стимулювання в школяра розумових дій, докладання зусиль, отримання результату. Обирати їх потрібно так щоб, вони забезпечували міцність засвоєних знань дітьми, можливість використовувати їх практично в житті. Потрібно діяти за системою від складного до простішого, щоб не заплутати дитину та не призвести до швидкого виснаження [28, с. 400].

Методи повинні зацікавлювати дітей, викликати в них інтерес, творчі здібності та приковувати увагу до діяльності. При виборі слід враховувати індивідуальні особливості дітей. Завдання корекційної роботи направлене на допомогу дітям із ЗПР в оволодінні знань, розвиток спостережливості, формуванні вмінь та самостійного їх

використання. Корекційний вплив має бути систематичним та комплексним, виконання фронтальної та індивідуальної роботи. Важливою умовою є ефективна педагогічна корекція, тобто знайти такі види діяльності які стимулюють пізнавальну активність дитини по максимуму, пробуджують інтерес до діяльності, бажання діяти. В корекційній роботі під час навчання потрібно збагатити знання дітей про навколишній світ, розвивати спостережливість, вчити концентрації уваги, проявляти уважність, стимулювати активність на уроках, хвалити школярів під час невеликих успіхів, тощо. Корекційну роботу слід проводити в комплексі з іншими спеціалістами та фахівцями [30, с. 9].

При наданні індивідуальної допомоги головним виступають активізація вольових зусиль, прояви самостійності, прояви інтересу та його підтримання на протязі певного часу. Педагог під час підбирання матеріалу повинен враховувати труднощі, та створювати умови для роботи з ними та з класом.

В корекційній роботі, велика увага спрямовується робиться на підборі рухливих ігор з поступовим їх ускладненням, яке відбувається наступним чином. Спочатку збільшується число правил, потім правила ускладнюються. Спочатку правила виконує кожен член групи, а потім – тільки представник групи [37, с. 310].

Важливими є творчі заняття для дітей, особливий акцент робиться на продуктивні види мистецтва, до них відноситься ліплення, малювання, аплікацію та ін. Базуючись на практичній діяльності, при цілеспрямованій роботі педагога, швидше можна розвинути розумову діяльність, яка буде ґрунтуватися на загальних уявленнях і міркуваннях словесно-логічного характеру.

Для дітей із ЗПР важливо створювати позитивну та радісну атмосферу на занятті, не бавитися в ігри довше 5 хвилин, не використовувати довгих пояснень, краще показати — це швидше і зрозуміліше. Привчати дітей до порядку, організованості. У багатьох

випадках після рухового «розігрівання» дитина готова до зосередження на «розумових завданнях». Велике значення для дітей має корекція загальної та дрібної моторики, кисті рук [38, с. 224].

Показником успішної корекційної роботи служить самостійність учнів під час виконання завдань. Самостійність школярів залежить від рівня сформованості загальних навичок. Для правильного застосування методів корекційної роботи потрібно вивчити компоненти розвитку дитини такі як:

- Стан сформованості когнітивної сфери(індивідуально провести діагностику з дитиною);
- Дитину, як особистість: її ставлення до навчання, мотивацію, зацікавленість; темп роботи; труднощі з якими вона може стикатись; їх подолання; емоційно-вольова зрілість;
- Її раніше набуті знання, досвід: навички, знання, уміння, запас знань; прогалини в матеріалі;
- Фізичний стан дитини;
- Потреби, інтереси, коло захоплень, спілкування;
- Ситуація сім'ї.

Починаючи корекційну роботу потрібно враховувати типологію затримки психічного розвитку: конституційного походження, соматогенного, психогенного, церебрально-органічного. Адже у кожного з перерахованих варіантів є своєрідне поєднання недорозвитку емоційно-вольової сфери. Корекція *ЗПР конституційного походження* відбувається завдяки підвищенням навчальної та пізнавальної мотивації, розвиток емоційно-вольової сфери, саморегуляції.

Корегуючи *ЗПР соматогенного походження* слід звернути увагу на підвищення працездатності, розвиток впевненості, укріплення та зміцнення фізичного здоров'я школяра [26, с. 256].

ЗПР психогенного походження потребує роботи в першу чергу психолога, допомоги в організації режиму дня, різних видів діяльності.

Найбільш складний варіант *церебрально-органічна ЗПР*. Потрібно розвивати цілісний розвиток особистості, включаючи психічні процеси, емоційно-вольову сферу, та поведінку. Підводячи підсумок можна сказати, що під час корекційної роботи потрібно враховувати низку перелічених факторів, такі діти потребують більше уваги ніж їхні однолітки з нормою розвитку, але правильно підібрані методи, ставлення спеціалістів, та наполегливий труд допоможуть досягти позитивних результатів в роботі з такими особливими дітьми.

2.2. Методики вивчення психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку

Для дослідження розвитку уваги та уважності у дітей з затримкою психічного розвитку необхідно мати не тільки систему діагностичних засобів, але і використовувати відповідну методологію аналізу результатів та оцінки психічного стану дитини.

Підбираючи методики слід враховувати особливості та контингент дітей, діагноз, когнітивну сферу, особливості сприйняття та відтворення та багато іншого. Добирати лише завдання з розгорнутим процесом виконання. завдання наочно-дійового типу виконання яких передбачає послідовність однотипних орієнтувальних дій, створити умови для різного типу пошуку, практичного орієнтування, навчання самостійно орієнтуватися. Такі завдання дуже добре допомагають в пошуковій діяльності, уважності до деталей, розвиток дій та навчання само виконання [16, с.112].

Матеріал повинен бути знайомий дітям, щоб вони розуміли що на ньому зображено, в природніх кольорах, з чітким зображеннями та конкретно поставленими цілями. Завданнями можна ставити впізнання та розрізнення об'єктів, сприймання, формування елементарних знань про призначення та застосування зображеного. Такі завдання

забезпечують дітям доступність знань, самовиконання або з допомогою дорослих.

Під час виконання школярами методик слід звертати увагу та оцінювати інтелектуальний розвиток дитини, спосіб дії та виконання мовної інструкції, довільність сприймання, емоційно-вольові вияви, вміння оперувати зразком, висловлювання, самоконтроль, працездатність, вміння працювати та приймати допомогу від дорослих та результативність виконаного [36, с. 191].

Кожна методика передбачає різні види допомоги, що надається спрямовано на поступове спрощення складності завдань на різних його етапах виконання – як на етапі включення в завдання так і на при кінці.

Методика «Коректурна проба» (Додаток А).

Метою даної методики є визначення швидкості розподілу і переключення уваги, її обсяг і стійкості. Дитині пропонується розглянути таблицю з фігурами. Школяр перед початком дослідження отримує інструкцію такого змісту: «Подивись на таблицю уважно. Тобі потрібно якнайшвидше закреслити різними способами три різні фігури у всій таблиці». Робота припиняється, коли дитина закінчує переглядати 10-й рядок(усього переглянуто і оброблено 100 знаків). Фіксується час виконання й кількість допущених помилок.

Інтерпретування результатів відбувається за такими рівнями:

Низький- завдання виконувалось більше 10 хв., помилки майже в кожному рядку, їх кількість більше 20;

Середній- витрачено часу до 7 хв., помилок до 10;

Вище середнього- витрачено час до 6 хв., допущено 3-4 помилки;

Високий- витрачено час до 5 хв., допущено 1-2 помилки [41, с. 25].

Методика «Запам'ятай та розтав крапки» (Додаток Б).

Р. Немова має за мету визначити об'єм уваги у дитини 5-7 років. Обладнання: 8 розрізних квадратів, на яких у певному порядку

розставлені крапки, та які потім складаються у стопку від першого до восьмого, аркуш з порожніми квадратами, олівець.

Інструкція: «Зараз ми з тобою пограємо в гру на увагу. Я буду тобі одну за одною показувати карточки, на яких намальовані крапки, а потім ти сам будеш малювати ці крапки в порожніх клітинках у тих місцях, де ти бачив ці крапки на карточках».

Час показування однієї картки – 1-2 секунди, на відтворення точок дитині дається не більше 15 сек.

Оцінювання результатів:

Обсяг уваги дитини визначається кількістю крапок, які вона змогла правильно відтворити на будь-якій з карточок (вибирається та з них, на якій була безпомилково відтворена найбільша кількість крапок).

10 балів – дитина правильно за відведений час відтворила на карточці 6 і більше крапок;

8-9 балів – дитина безпомилково відтворила на карточці від 4 до 5 крапок;

6-7 балів – дитина правильно відтворила від 3 до 4 крапок;

4-5 балів – дитина правильно відтворила від 2 до 3 крапок;

0-3 бали – дитина спромоглася правильно відтворити на одній карточці не більше однієї крапки.

Висновки про рівень розвитку об'єму уваги дитини:

10 балів – дуже високий;

8-9 балів – високий;

6-7 балів – середній;

4-5 балів – низький;

0-3 бали – дуже низький [41, с. 32].

Методика «Четвертий зайвий» (Додаток В).

Суть даної методики полягає в об'єднанні трьох предметів, що мають загальну суттєву ознаку, і виключення четвертого предмету як такого, що не має цієї ознаки. Для її проведення необхідно 10 малюнків,

на яких зображено 4 предмета. Серед цих чотирьох малюнків три підходять один до одного, вони мають щось спільне, схоже, а один не підходить до них, він цього спільного не має. Знайди цей предмет, відклади його і скажи, що спільного в трьох, які ти поєднав. Можливі варіанти виконання .Правильне самостійне виконання обох завдань із словесним звітом. Оцінка 4 бали.

Правильне самостійне групування першого набору тільки після групування другого, правильне обґрунтування своїх дій. Оцінка 3 бали.

Виконання завдання лише за навідними запитаннями без самостійного пояснення принципу групування. Оцінка 2 бали.

Обробка та аналіз результатів

Повністю з поясненням завдання виконують діти з нормальним розвитком. Частина дітей виконує перше завдання після виконання другого (легшого). Так само виконують завдання і окремі діти із затримкою психічного розвитку. Іноді перший і другий рівень виконання завдання можуть показати і розумово відсталі діти, якщо такі види роботи проводилися з ними в спеціальному дитячому навчальному закладі чи вдома. Виконання завдання за навідними запитаннями та з участю дорослого властиве переважно розумово відсталим дітям, іноді дітям із затримкою психічного розвитку.

Представленні методики допомагають виявити рівень уваги та уважності сформованості школярів молодшого шкільного віку, їх розвиток та результати [41, с. 36].

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ УВАГИ ТА УВАЖНОСТІ ПРИ ВИКОРИСТАННІ РІЗНИХ МЕТОДИК

3.1. Характеристика вибірки та аналіз результатів дослідження

У дослідженні взяли участь 5 дітей початкових класів (від 6 до 7 років) з діагнозом « затримка психічного розвитку» різного генезу.

Вибір саме такого контингенту досліджуваних зумовлений необхідністю проведення психолого-педагогічного дослідження особливостей порушень уваги. Дослідження здійснено у м. Херсоні на базі НВК № 48 в 2 класі. Дослідження порушення уваги було спрямовано на виявлення ступеня концентрації збуджувального процесу в зоровому і руховому аналізаторах під час підрахунку предметів, дослідження аналітико-синтетичної діяльності сигнальних систем кори та дослідження активної уваги.

Виходячи з даних ПМПК, розповідей педагогів, власного спостереження, розмов з батьками то всі діти мають затримку психічного розвитку психогенного генезу. Це може бути зумовлено несприятливими соціальними умовами в яких виховуються діти. Більшість з дітей отримують гіперопіку, що викликає в дітей не цілеспрямованість, та не бажання до роботи, пасивність в діях, вони згають що за них все зроблять батьки. Двоє з дітей живуть в багатодітній сім'ї, та з несприятливими умовами. Дефіцит уваги до цих дітей викликають серйозні труднощі та відставання в їх розвитку. В одній сім'ї постійні конфлікти серед дорослих, проблеми між родичами, розлучення батьків. Останні діти виховуються в благополучних сім'ях. Діти постійно запізнюються, забувають шкільні речі, ручки, зошити. Під час уроку діти можуть розмовляти, не слухатись, ходити по класу.

В школярів притаманні ігрові інтереси, поверхневі емоційні реакції, тільки на те, що їх цікавить. Мотивація на навчання не сформована. Жодна дитина не може самостійно цілеспрямовано та правильно, без допомоги вчителя виконувати завдання, притаманні постійні відволікання. Двоє школярів мають послаблення імунітету через перенесені в дитинстві захворювання. Через це діти систематично пропускають заняття, виявляється гальмування та швидка втома. Також ці учні дуже болісно сприймають критику, їх легко образити, можуть заплакати. Потрібно застосовувати особливий підхід та підбирати слова для розуміння. В навчальній діяльності відрізняються загалом пасивністю та низькою праце спроможністю. Спілкуючись з дітьми, можна відмітити те, що багато з них мають труднощі з розумінням зверненої мови та навчального тексту. Щоб успішно зрозуміти та переказати текст їм потрібно багато часу для розуміння та осмислення, ніж їхнім ровесникам з нормальним розвитком.

Таблиця 2.1.

№	Список дітей	Вік	Висновок ПМПК
1	Артур К.	15.04.11.	ЗПР
2	Вероніка Б.	25.08.09.	ЗПР
3	Влада Д.	25.01.10.	ЗПР
4	Дмитро П.	24.03.10.	ЗПР
5	Максим Ц.	25.05.10.	ЗПР

У ході психолого-педагогічного дослідження були використані раніше описані методики. Нижче представлені результати апробованих методик дослідження та описаний хід виконання дітьми завдань запропонованих педагогом.

Таблиця 2.2.

Успішність виконання тестових завдань на визначення швидкості розподілу і переключення уваги, її обсяг і у балах

Учн і	Бал и	Мета: визначити швидкість розподілу і переключення уваги, її обсяг і стійкість у дітей.
1	3	Дуже низький показник переключення і розподілу уваги, її обсягу та стійкості.
2	4	Дуже низький показник переключення і розподілу уваги, її обсягу та стійкості.
3	6	Середній показник переключення і розподілу уваги, її обсягу та стійкості.
4	8	Продуктивність уваги висока, стійкість уваги висока.
5	8	Продуктивність уваги висока, стійкість уваги висока.

Високий – 9-10 балів;

Вище середнього – 7-8 балів;

Середній – 5-6 балів;

Низький – 0-4 балів.

По завершенню виконання завдань були отримані такі результати: перший учень виконував завдання дуже повільно, не концентрував свою увагу, відволікався на сторонні звуки та предмети, не уважно слухав інструкцію, тому допускав помилки майже в кожному рядку. Важливо зазначити що дрібна моторика в учня дуже слабо розвинена, низька швидкість виконання завдання. Швидкість переключення і розподілу уваги на низькому рівні, виконання повільне, не уважне, і займало багато часу, переважало відволікання на сторонніх. Що стосовно обсягу уваги, то обсяг його уваги дуже низький складно запам'ятати та відтворити інформацію, це пов'язано з тим що функціонально чи органічно пошкоджена нервова система.

У виконанні завдання це відображалось на тому, як дитина шукала фігури і запам'ятовувала їх. Артуру було важко сконцентрувати та утримувати свою увагу, на завданні, часто відволікався, не розумів

поставленого перед ним завдання, тобто стійкість уваги також знаходиться на низькому рівні. Часто забував яке завдання було перед ним поставлено.

Виконання завдань другого учня, дало такі результати: під час інструктажу дитина не уважно слухала, відмовлялась виконувати завдання, задавала зайві запитання. Швидкість розподілу і переключення уваги на низькому рівні, виконання завдання досить повільне та не якісне, відволікання, на сторонніх, не концентрація на завданні, зосередження відбувалось на тому яким чином вона закреслить фігури, це займало багато часу. Обсяг і стійкість уваги низькі, складно утримувати та відтворювати завдання, певне нерозуміння своїх дій. Помітна втома та безсилля. Недоречні запитання та відволікання. Довготривале виконання завдань та велика кількість помилок.

Результат роботи третьої учениці на середньому рівні. Під час виконання завдання уважно слухала інструкцію, задавала запитання. Виконання завдання зайняло 7 хв., старанно виконувала, але дуже довго зосереджувалась і концентрувала свою увагу. Переключення та розподіл на середньому рівні, так як довго зосереджувалась на виконанні, це займало багато часу. Обмежений обсяг уваги, в результаті недостатнє сприйняття кількості інформації.

Четвертий учень старанно виконував завдання, уважно слухав інструкцію, і швидко приступив до його виконання. Розподіл і переключення уваги на достатньо високому рівні, на виконання витрачено менше часу, в порівнянні з іншими учнями. Обсяг уваги повний, запам'ятовував фігури і розрізняв їх, концентрував свою увагу на завданні, не відволікався. Помилки допущенні через те що Дмитро квапився скоріше виконати завдання і допускався помилок.

Максим виконував завдання якісно та зосереджено, розумів його. Виконав завдання на вище середньому рівні, виконання зайняло до 6 хв., допущено 3 помилки, тому що переважало хвилювання. Розподіляв

рівномірно свою увагу, і довільне переключення уваги без відволікань на стороні об'єкти. Утримував інформацію та чітко виконував поставлене перед ним завдання. Завдання виконав досить добре та швидко.

Результати дослідження показали, що двоє із п'яти учнів мають рівень вище середнього, один середній і двоє низький. Швидкість, розподіл, переключення, обсяг і стійкість уваги у відсотках займає в 2 учнів 40%, тобто з рівнем вище середнього, в 2 учнів з низьким рівнем 40%, і в одного середній рівень 20%.

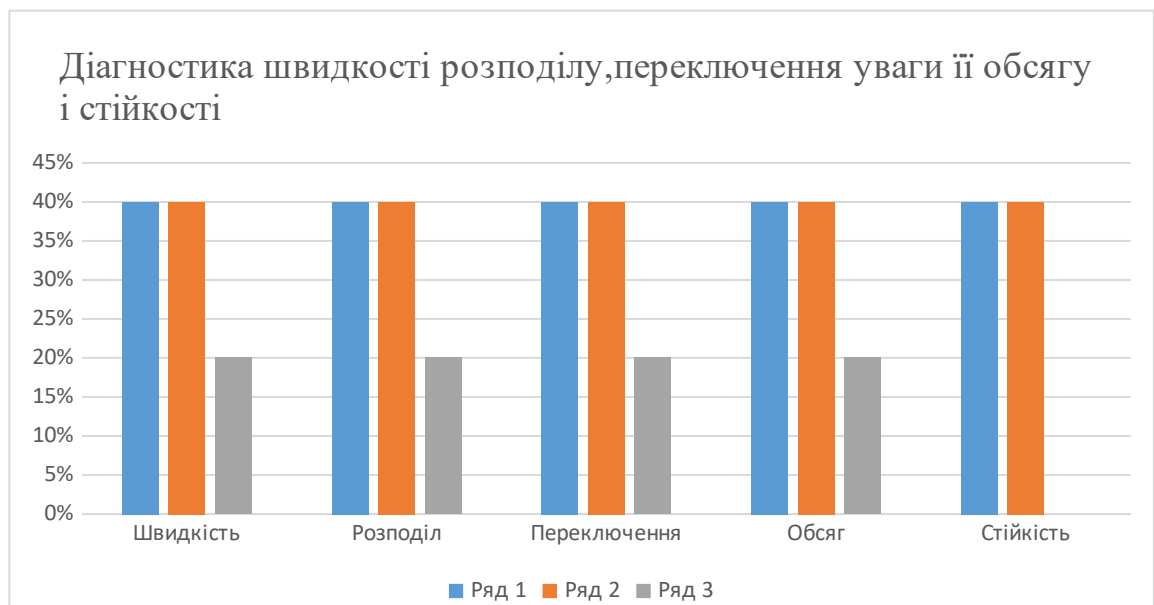

Рис. 3.1 ДІАГНОСТИКА ШВИДКОСТІ РОЗПОДІЛУ, ПЕРЕКЛЮЧЕННЯ УВАГИ ЇЇ ОБСЯГУ І СТІЙКОСТІ

Аналіз результатів дослідження об'єму уваги учнів

В даному дослідженні було задіяно 5 дітей шкільного віку. Визначався об'єм уваги у дітей, те як діти виконували завдання, як слухали інструкцію, також зверталась увага на дрібну та загальну моторику, на швидкість виконання та якість. Результати можна спостерігати в таблиці що наведена нижче :

Таблиця 2.3

Список дітей	Кількість балів	Висновки про рівень розвитку об'єму уваги дитини
Артур К.	4	Низький рівень розвитку
Вероніка Б	6	Середній рівень розвитку
Влада Д.	6	Середній рівень розвитку
Дмитро П.	7	Середній рівень розвитку
Максим Ц.	7	Середній рівень розвитку

Успішність виконання тестових завдань на визначення об'єму уваги у балах

Діти припускали помилки, їм було важко запам'ятати розташування крапок та відтворити їх. Артур, дуже повільно виконував завдання, йому було важко запам'ятати розташування крапок, часто відволікався, і не розумів завдання. Довго його відтворював, було витрачено багато часу. В нього недостатній об'єм уваги, важко концентруватись на об'єкті, запам'ятовувати його, утримувати в пам'яті. Вероніка, під час виконання завдання, відволікалась, задавала зайві запитання, але зацікавилась завданням, складно зосереджувала увагу та запам'ятовувала, але намагалась як найточніше відтворити крапки.

Влада, працювала краще, але дуже повільно, іноді не розуміючи інструкцію, намагалась запам'ятати якомога більше крапок. Об'єм її уваги недостатній. Дмитро, уважно слухав інструкцію, іноді задавав питання що стосувались теми, намагався як найкраще відтворити завдання, але не завжди відтворював все. Важко було утримати інформацію в зоровій пам'яті, згадував, як правильно та в якій послідовності було розташування.

Максим уважно слухав завдання, чітко його виконував, іноді хвилювався за неправильне виконання, старався запам'ятати якомога більше інформації. За браком часу учні квапились виконати все правильно та допускали помилки.

Можна зробити висновок, про те що в дітей різний об'єм уваги, в 4 дітей він середній, в 1 низький. Даний результат може бути зумовлено рядом певних причин: Надзвичайне обмеження обсягу уваги, при якому діти сприймають недостатню кількість інформації, що призводить до фрагментарності сприйняття і спотворення результату діяльності; часта переключення уваги; складність утримання інформації і символів в зоровій пам'яті, та перенесення її на аркуш, та інші.

Дослідження уваги за загальними та суттєвими ознаками

Під час виконання методики учні стикались з такими складнощами як, розсіяність уваги, не сконцентрованість, не пізнаваність об'єкта, виконання завдання займало багато часу та сил, діти швидко виснажувались та переключали увагу на різні об'єкти.

Артуру, під час виконання плутових предметів, називав не вірні ознаки, складно було обґрунтувати свій вибір, відволікався на сторонні предмети та задавав зайві запитання. Виконував завдання за навідними запитаннями і з допомогою. Вероніка спочатку зацікавилась завданням, її приваблювали картинки, але вона не змогла пояснити свій вибір, чому саме вона поєднує ту чи іншу картинку. Розсіяна увага, не сконцентрованість, низький об'єм уваги. Виконання завдання з допомогою. Виконання третього учня дало кращі результати, Влада уважно дивилась на картинку, шукала певні ознаки, об'єднувала предмети та обґрунтовувала відповідь. Але виконання займало багато часу.

Дмитро швидко виконав завдання, але допускав помилки, обґрунтовував свої дії. Сконцентрував увагу на завданні, на правильності його виконання. Максим виконав завдання правильно, швидко, пояснював свої дії, зосереджував увагу, не відволікався.

Самостійне групування першого набору тільки після групування другого.

Як підсумок даної методики, можна зробити висновок, що зі 100% дітей, 80% мають середній рівень, а 20 % низький, високого рівня немає ні в кого. Такий результат пов'язаний з тим що у дітей пасивність сприйняття (підміна складнішого завдання простішим), спостерігаються труднощі в орієнтуванні у просторі – вправо і вліво орієнтації, що негативно позначається на графічному навичку.

Учням важко утримувати інформацію та виконувати мовну інструкцію. Часто упускають істотні характеристики речей і предметів, при цьому специфіка сприйняття при ЗПР проявляється в його обмеженості, фрагментарності та константності. Уповільнений процес формування міжаналізаторних зв'язків: відзначаються недоліки слухозорово-моторної координації. У зв'язку з неповноцінністю зорового і слухового сприйняття у дітей із ЗПР недостатньо сформовані просторово-часові уявлення.

Рис.3.2 ДОСЛІДЖЕННЯ УВАГИ ЗА ЗАГАЛЬНИМИ СУТТЄВИМИ ОЗНАКАМИ

3.2. Результати описаних методик та їх ефективність в результаті проведеного експерименту

За результатами всіх методик можна зробити висновок, що діти із затримкою психічного розвитку мають різний стан сформованості і розвитку уваги, це пов'язано з різними біологічними і соціально-психологічними причинами.

Діагностика розподілу, швидкості, переключення, обсягу, стійкості, об'єму, загальних і суттєвих ознак, показало що увага учнів знаходиться на низькому, середньому та високому рівнях. Під час дослідження було використано такі методики: «Коректурна проба», «Запам'ятай та розтав крапки», «Четвертий зайвий». За допомогою цих методик було виявлено що у дітей із ЗПР недостатньо сформована пізнавальна сфера, не сконцентрованість уваги на об'єкті, вони не можуть довго утримувати інформацію, часто відволікаються, ослаблена увага до вербальної(словесної) інформації, фрагментарність знань. Також можна спостерігати порушення довільної уваги, типовим є його зниження, що в свою чергу негативно позначається на процесі навчання. За проведеними трьома методиками можна розглянути наступні рівні розвитку які наведені в діаграмі

Рис. 3.3 результати стану сформованості уваги учнів

Отже, можна побачити що 40% учнів мають високий рівень, 30% середній і 30% низький. Затримка психічного розвитку дитини охоплює всю психічну сферу дитини і є системним дефектом, навчання і розвиток повинні будуватися з позиції системного підходу. Необхідно сформувати повноцінний базис для становлення вищих психічних функцій і забезпечити спеціальні психолого-педагогічні умови, необхідні для їх формування[19]. Для покращення цих результатів необхідно розвивати та корегувати пізнавальну сферу учнів. Особливу увагу слід звернути на покращення уваги та сприймання даної категорії учнів, позаяк довільна увага у них як правило розвинута слабо, знижена здатність до її розподілу, звужений обсяг уваги. Це можна зробити за допомогою спеціальних ігор та вправ. Використовувати на заняттях більше завдань на концентрацію, розподіл та швидкість уваги.

3.3. Рекомендації батькам щодо розвитку уваги дітей молодшого шкільного віку з затримкою психічного розвитку

Розвивати увагу потрібно систематично та кожного дня, але відбуватися це повинно не тільки в школі під час навчальної діяльності, але й вдома.

Розвиток уваги даної категорії дітей можливий на основі діяльного підходу (П.Я. Гальперін). Спочатку необхідна мотиваційна складова щоб розвинути інтерес до завдання. Важливо використовувати дидактичний та роздатковий матеріал такий як, картинки, таблиці, схеми, картки, цікавої форми та кольору, щоб зацікавити дитину. По мірі розвитку концентрації потреба в них поступово зникає. Потім потрібно застосовувати практичні дії, пов'язані з предметами знайомими дитині. Завдяки цьому виконання дій стає поступовим та не швидким, що

дозволяє виконувати дії більш повільними, з розумінням складової операції, та всієї дії в цілому. Коли учень більш менш виконує дії правильно та з мінімальною допомогою можна картки та таблички прибрати. Наступним етапом слугує формування вимови, коментування та пояснення власних дій та їх виконання. Далі, з допомогою дорослих, формування мови «про себе». Тобто дитина виконує ті ж дії, але не коментує їх. Коли школяр виконує завдання сам та промовляє лише його відповідь, то воно все автоматизується у нього, це і є заключним етапом [31, с. 342].

Поетапне формування розумових дій дозволяє отримати повноцінне розуміння власних дій, тобто сформованість уваги. Використовуючи даний метод, ми розуміємо на якому етапі розумових дій знаходиться школяр, можливо корегувати успішність та результат, досягти успішного виконання завдання різними школярами. В випадку якщо учень, не виконує завдання з іншими дітьми та не слухає мовну інструкцію слід, звернутись до нього по імені, або зацікавити та привернути його увагу до себе. В якості цього можна використати картинки, з цікавими мотивуючими завданнями, наприклад картинку зі знаком оклику та інше. Якщо виникають труднощі з розумінням змісту завдання то можна його перефразувати, сказати або описати більш доступними словами для дитини, замінити складно доступні фрази, використовувати наочність(схеми, таблиці, картки, картинки тощо) [33, с.184].

Як відомо навчальна діяльність молодших школярів пов'язана з ігровою діяльністю, так як діти ще не повністю перейшли до навчальної, це відбувається пізніше, то рекомендовано використовувати під час заняття ігрові моменти. Такі вчені як: С.А. Шмаков, Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін підкреслювали важливість використання ігрових моментів в процесі навчання. Вони зазначали, що гра допомагає в розвитку пізнавальної діяльності її розвитку, та допомагає долати

труднощі в навчанні та розвитку. В гри є дві цілі: перша – навчальна, а друга – ігрова, яку переслідує сама дитина. Цілі повинні взаємодіяти одна з одною, цим самим забезпечуючи розвиток уваги дітей даної категорії [42, с. 8].

На превеликий жаль вчитель не може працювати з кожною дитиною індивідуально на уроці, щоб від кожної досягти бажаного результату та розвивати її когнітивну сферу в цілому та властивості уваги та її саму. Саме тому в цьому процесі повинні бути обов'язково задіяні батьки для більш якісного результату. Навчально-виховний процес дітей з інтелектуальними порушеннями- це комплексна робота батьків та педагогів. Виконання цілеспрямованих ігрових дій батьків разом з дитиною є дієвим прийомом розвитку уваги та уважності. Важливо пам'ятати що матеріал слід підбирати відповідно до індивідуальних особливостей дитини. Можна застосовувати як методичні ігри, так і повсякденні. Є безліч ігор які можна застосовувати в домашніх умовах, які будуть прості та зрозумілі дитині, такі наприклад як, «Знайди червоне яблучко», суть полягає в тому щоб дитина знайшла червоні яблука серед кімнати які можна заздалегідь розкласти, таким чином ми перевіримо увагу дитини, її концентрацію, швидкість, та розуміння мовної інструкції та кольорів [43, с. 62].

Доцільним та важливим є розвиток пізнавальної активності, фантазії дитини та мови. Якщо гуляти з школярем на прогулянці то можна звертати його увагу на навколишні об'єкти, природу, людей, тварин, транспорт, на те що його оточує, при цьому він повинен довільно керувати своєю увагою, просити його більше розмовляти, описувати, спілкуватись з ним, пояснювати те що він не розуміє та хвалити якщо він буде робити успіхи. Похвала дуже стимулює дітей, тому що вони потребують її та вона викликає в них стимул.

Для підтримки довільної уваги слід дотримуватись спеціальних умов:

- Звичне та постійне місце для виконання домашнього завдання;
- Наявність та підтримання інтересу та мотивації до завдання його підтримання;
- Щоб нічого зайвого не відволікало та не дратувало учня (музика, шум, сторонні запахи);
- Кожного дня потрібно проводити та закріплювати завдання, з допомогою вправ, ігор, постійно повторювати, закріплювати матеріал, декілька разів його промовляти, та слідкувати як його виконує школяр;
- Створювати комфортні умови, слідкувати за самопочуттям дитини та настроєм, дотримуватись охоронно-педагогічного режиму;
- Консультувати батьків, підтримувати, допомагати, робота повинна бути комплексною [44, с. 26].

Отже, як підсумок слід наголосити на важливості комплексної роботи, застосуванні ігрової діяльності, урахуванні особливостей дітей, правильності та доцільності підібраних методик, створення комфортних умов. Від кожного фактору залежить успішність виконаної роботи та покращення результатів та учнів, слід пам'ятати, що потрібно мати достатньо терпіння та часу, щоб досягти бажаного результату, але при дотриманні всіх вимог можна допомогти учням та мати гарні, прогресивні результати.

ВИСНОВКИ

1. Інтелектуальні порушення – це особливість перебігу розвитку дитини в складній формі. Зазначимо, що інтелектуальні порушення – це системне порушення пізнавальної діяльності та когнітивної сфери, має зворотній та незворотній характер. Зворотній – затримка психічного розвитку (ЗПР), а незворотній – порушення розумового розвитку. Причинами виникнення порушень розумового розвитку слугують органічні ураження кори головного мозку, що має непрогресуючий характер, хоча діти здатні до поступового пізнавального розвитку, але зі значними труднощами. Затримка психічного розвитку – це уповільнений темп психічного розвитку, дитина продовжує залишатися в колі дошкільних інтересів, ігрової діяльності, хоча вже досягла шкільного віку. Спостерігається обмеженість уявлень, не цілеспрямованість,

недостатність мотиваційної сфери, запасу знань, незрілість мислення, недорозвиток мовлення, уваги, пам'яті, зосередженості, концентрації.

Увага – це один зі станів активності людини, який виражається у цілеспрямованій зосередженості на певному об'єкті, який його приваблює. Увага слугує важливою передумовою усіх видів свідомої діяльності, особливо пізнавальної. *Уважність* – це один із компонентів уваги, який дозволяє спрямовувати її на різні об'єкти. Допомагає для логічного мислення, ходу думки та отриманих результатів. З її допомогою школяр може зосереджуватись, не витратити часу на сторонні речі, проявляти інтерес та цікавість.

2. При формуванні уваги в даній категорії дітей виникають такі труднощі як: невміння слухати мовну інструкцію, та її розуміння, небажання зосереджуватись, відволікання, пасивність, незацікавленість в завданні, не створено комфортних умов для виконання завдання, діти не можуть керувати своїми діями, недисциплінованість, невміння долати труднощі, шукати пошуки їх обійти, в деяких випадках страждає дрібна моторика. Не сформованість розподілу, концентрації, об'єму, стійкості та довільності уваги.

3. Для проведення дослідження були використані такі методики:

«Коректурна проба», «Запам'ятай та розтав крапки», «Четвертий зайвий». Ефективність цих методик дозволяє зробити висновок, що у досліджуваних учнів, слабо сформована пізнавальна сфера, страждає концентрація уваги на певному об'єкті, спостерігається швидка виснажливність та втома, труднощі в утримуванні інформації, часте відволікання на сторонні речі, ослабленість до сприймання вербальної(словесної) інформації, та фрагментарність знань.

4. Проведене дослідження стану сформованості уваги та уважності учнів початкових класів з порушенням інтелектуального розвитку продемонструвало, що високий рівень мають 40% дітей, середній- 30% низький- 30%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аспекти діагностики ЗПР.// За ред. О.Н Рибицької. – К., 1997.- 181с.
2. Баудіш В.О. Сутність корекційно- виховної роботи у допоміжній школі//
Дифектологія. -/ Баудіш В.О./ 1978. - №3.-с. 42-54.
3. Бондарчук В.Н. Затримка психічного розвитку // Психолог – 2006. – № 2/3, січень. – С. 38 – 41.
4. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте./ Божович Л.И./ М., 1986. - 464 с.
5. Блінова Л.М. Діагностика та корекція в освіті дітей з затримкою психічного розвитку: навч. посібник. - М.: Видавництво НЦ ЕНАС, 2003 .- 136 с.

6. Венгер Л.О. О качественном подходе к диагностике умственного развития ребенка// Вопросы психологии - / Вангер Л.О/ 1974-№1 с. 116-122.
7. Вовцев С.Р. Воспитание детей с ЗПР// Дефектология, - / Вовцев С.Р./ 1999.-№2.- С.17-22
8. Войтко В. В. Психолого-педагогічний супровід дітей з затримкою психічного розвитку : [навчально-методичний посібник] / В. В. Войтко. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 48 с.
9. Выготский Л.С. Внимание и его развитие в детском возрасте // Хрестоматия по общей психологии. – М.: 1979.
10. Герман О.Р. Соціалізація дітей із ЗПР // За ред. Л.Н. Ступної. - / Герман О.Р./ К., 1990. – 300 с.
11. Грушова В.Н. Значення корекційної роботи// Дефектологія, -/ Грушова В.Н./ 2001. -№3. – С. 17-21.
12. Григор'єв А.Й. Діти з особливими потребами: [монографія] / А.Й. Григор'єв. К., 2006. – 208 с.
13. Доценко П.Н. Подолання інтелектуальних порушень. - / Доценко П.Н./ Л., 1985. – 351 с.
14. Діти з затримкою психічного розвитку : характеристика, особливості психологічного супроводу : метод. реком. [для методистів із психологічної служби, практичних психологів дошкільних навчальних закладів] / [Укл. : Л.О.Кондратенко]. – Суми : РВВ КЗ Сумський ОІППО, 2015. – 56 с.
15. Зельман Э. Коррекционная работа учителя в классах ЗПР// начальная школа. - / Зельман Э./ 1990. – С. 40-42.
16. Земцова О. М. Тести для дітей 5-6 років: Навч. посібник. — К. : Махаон-Україна, 2006. — 112 с: іл. — (Розумні книжки).
17. Исследование познавательной деятельности//Под ред. А.В. Ястребова. – М.: Просвещение, 1993. – 160 с.

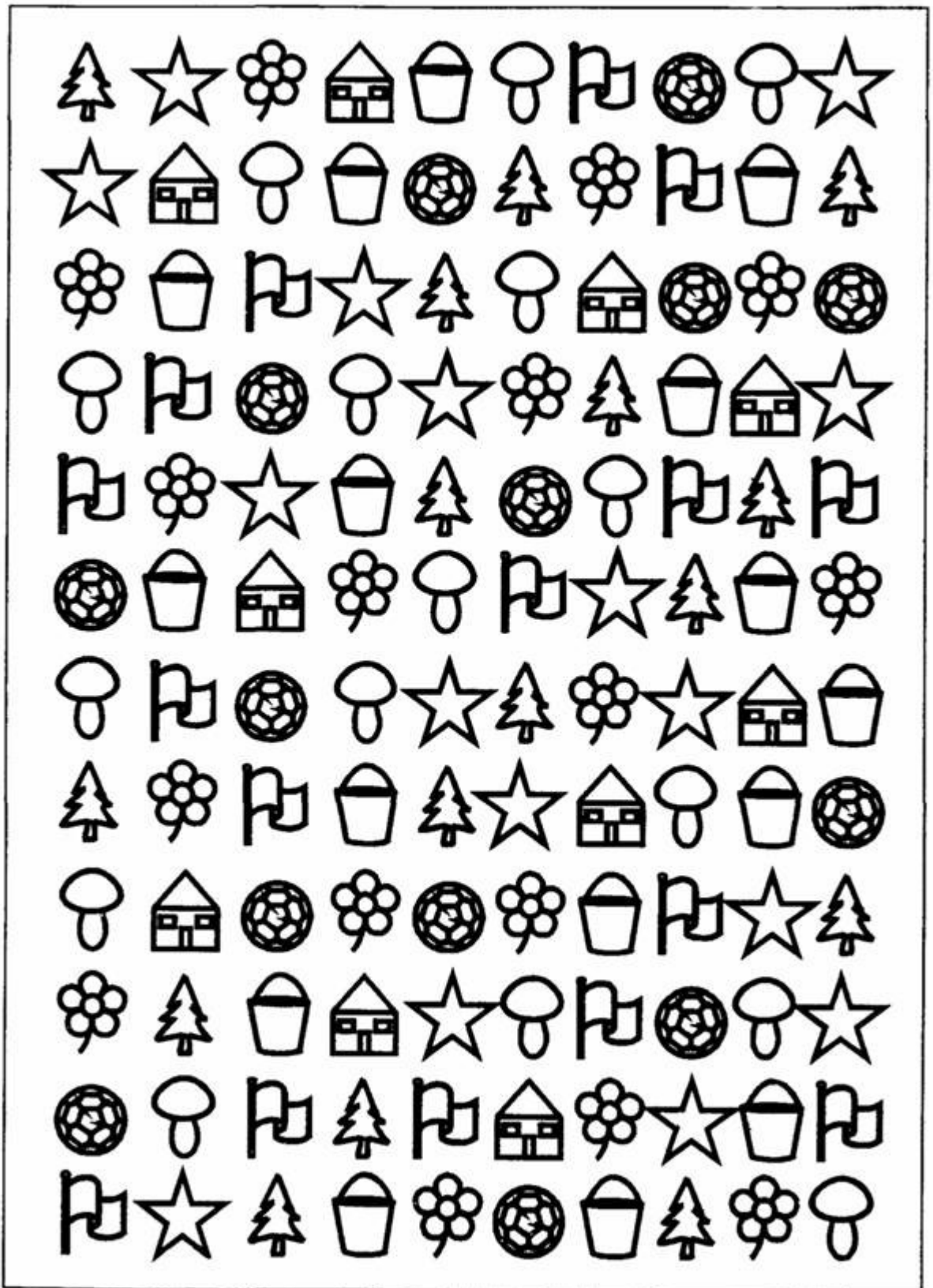
18. Ілляшенко Т.Д. Діагностика і корекція труднощів у навчанні молодших школярів.-К., «Початкова школа», 2003.-126 с.
19. Ілляшенко Т. Затримка психічного розвитку дітей: причини виникнення та корекція. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник / Т.Ілляшенко [за ред. Н. Софій, І. Єрмакова] – К. : Контекст, 2000.
20. Концепція спеціальної освіти осіб з фізичними та психічними вадами в Україні на найближчі роки та перспективу. К.: Освіта, 1996. – С. 18-42.
21. Корольова О.А. Корекційна спрямованість процесу навчання в допоміжній школі. -/ Корольова О.А./ К. 1990. – С. 55-71.
22. Куменко Р.О. Порушення пізнавальної сфери.- / Куменко Р.О./ К.: Освіта, 1987. – 132 с.
23. Лебединський В.В. Розлади психічного розвитку у дітей. - / Лебединський В.В./ МГУ. 1985. – 167 с.
24. Лугова В.Н. Погляд на проблему ЗПР. / Лугова В.Н./ Дефектологія, - 2000. - №1. С. 5-9.
25. Максименко Н.В. Допомога аномальним дітям:- / Максименко Л.В./ Л.,1999. – 153 с.
26. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія: Навч. Посібник. - К.: МАУП, 2000. – 256с.
27. Маригіна О.Р. Особливості довільної та мимовільної пам'яті у дітей із ЗПР.- / Маригіна О.Р. / К.: Освіта, 1999. – 321 с.
28. Мамайчук И. И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / И. И. Мамайчук.–СПб.: Речь, 2006. –400 с.
29. Мамічева О. Корекція пізнавальних психічних процесів у дітей із затримкою психічного розвитку. // Дефектологія. – 2008. – №2. – С. 23 – 27.

30. Мочаліна Н. Корекційно-розвивальні заняття для дітей із ЗПР. // Дефектолог. – 2007, №3. – С. 9.
31. Нейрофізіологічні механізми уваги / Под ред. Е.Д.Хомстей. - М.: Изд-во МГУ, 1979. - 342 с.
32. Основи спеціальної психології: навч. посібник для студ. середовищ. пед. навч. закладів / Л.В. Кузнецова, Л.І. Переслені, Л.І. Солнцева та ін; Під ред. Л.В. Кузнецової. - М.: Видавничий центр «Академія», 2003. - 480 с.
33. Особливості розумового розвитку у дітей із затримкою психічного розвитку/ За ред. Ж.І. Шиф. – М.: А ПН, 1961. – 184 с.
34. Порушення і корекція уваги дітей із затримкою.// За ред. О.В. Калинної. – М.: Просвещение, 1990. – 420 с.
35. Пускаева Т.Ф. Об изучении специфики структуры познавательной деятельности детей с ЗПР/ Пускаева Т.Ф./ Дефектология. – 2000. №3. С. 10-18.
36. Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталого школьника. - / Рубинштейн С.Я./ М., 1979. – 191 с.
37. Синьов В.М. Корекція інтелектуальних вад. - / Синьов В.М./ К.: - 1988. – 310 с.
38. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка / В. М. Синьов. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 224 с.
39. Ставлення до власної проблеми // Під ред. А.Н. Сумної. – М., 2000. -321с.
40. Степанюк І.Р. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків дітьми із ЗПР/ Степанюк Р.І. / Дефектологія, - 2001. – № 2. С – 13-23.
41. Степанюк С.О. Спілкування – важливий чинник вироблення соціальної позиції у дітей із затримкою психічного розвитку/ Степанюк Р.І./ Психолог. – 1998. -№3. – С. 25-30.
42. Тур Р. Шляхи допомоги дітям із затримкою психічного розвитку // Психолог: Додат. до газ. “Шкільний світ”. - 2003. - №20. - С.8.

43. Ульенкова У.В. об особенностях саморегуляции и интеллектуальной деятельности детей с задержкой психического развития. - / Ульенкова У.В./ 1998. - №4. С. 62-70.
44. Шамарина, Е. В. Особенности познавательной деятельности и эмоциональной сферы младших школьников с задержкой психического развития / Е. В. Шамарина, Е. Е. Чернухина // Коррекционная педагогика. - 2005. - № 4. - С. 26 - 33.

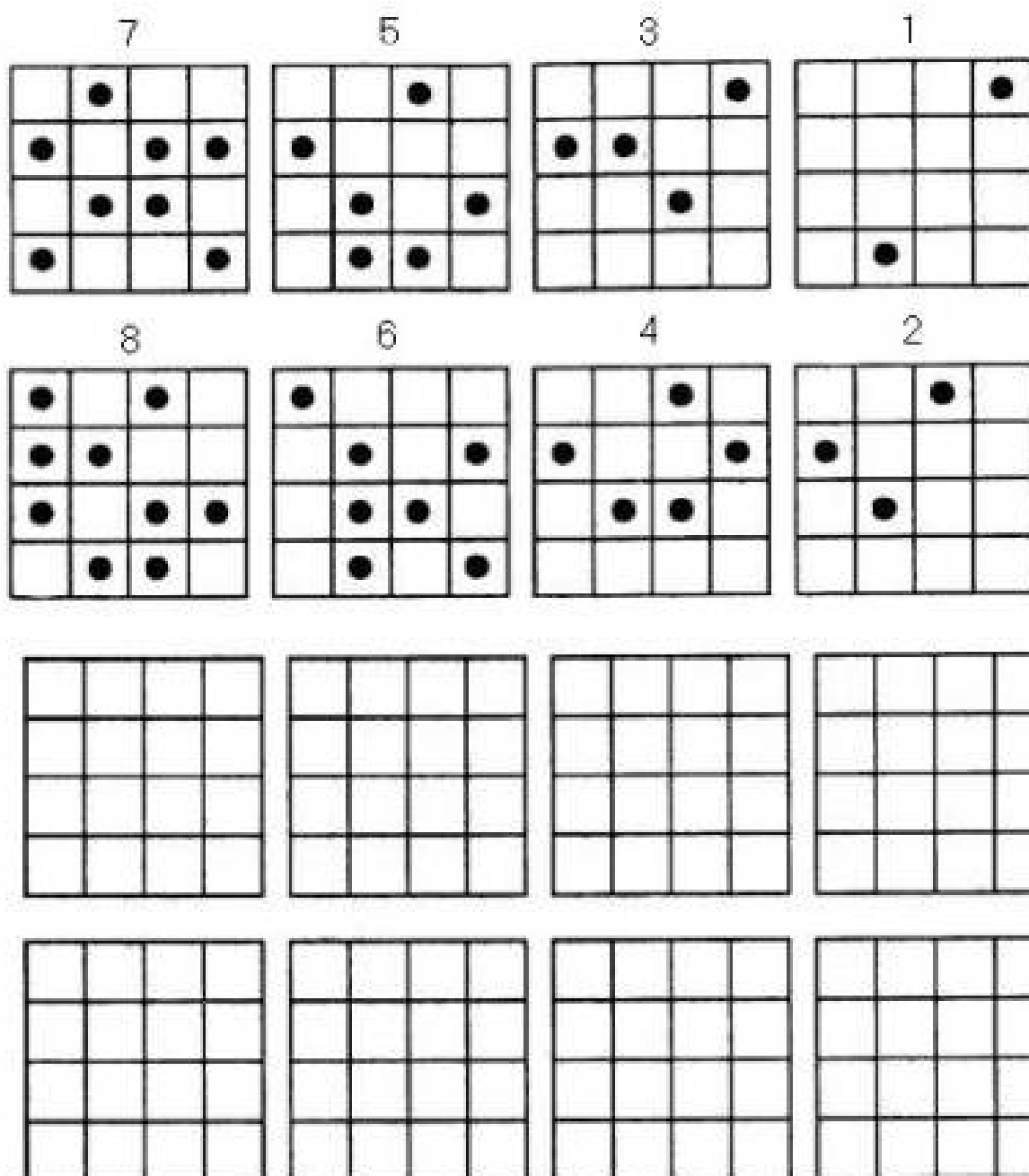
Додаток А

Методика «Коректурна проба»

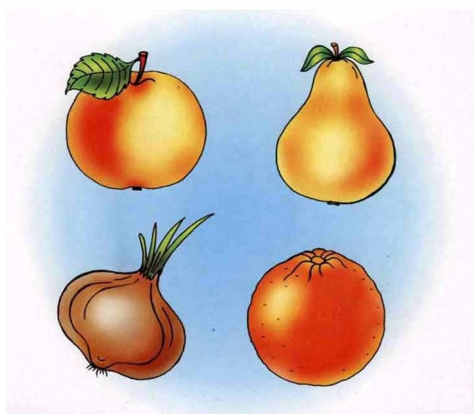

Додаток Б

Методика «Запам'ятай та розстав крапки»

Методика «Четвертый зайвий»

<http://www.liveinternet.ru/users/Asud1111/>

<http://www.liveinternet.ru/users/Asud1111/>

<http://www.liveinternet.ru/users/Asud1111/>

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я _____, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____ (дата)

_____ (підпис)

_____ (ім'я, прізвище)

